

MEGJEGYZÉSEK A SZELEKCIÓS TÖRVÉNYHEZ.

Több, mint két év — gyorsan élő időnkben tehát elég hosszú idő — telt el az 1934: I. t.-c. kihirdetése óta és a körülötte keletkezett nyugtalanságok, főleg nyugtalanítások csak nem ülnek el.

1. E mozgalmak pontosabban csak a törvény 2. §-ában foglalt, az alkalmazottak elbánás alá vonását módosító rendelkezések körül zajlanak.

Azt a felhatalmazást ugyanis, hogy szabályszerű elbánás alá *vonható* az alkalmazott, ha a hivatalával járó feladat kifogástalan elvégzéséhez szükséges szakképzettség, szorgalom vagy egyéb, a hatályban álló szabályok szerint megkívánt kellékek *hiánya* miatt szolgálatát a megkívánt mértékben nem látja el, — az alkalmazottak hajlandók, nem a természetes és szükséges szelekció eszközének, hanem általában úgy tekinteni, mint fejük felett függő Damokles-kardot. A pártpolitika pedig e felhatalmazás mögött politikumot keres és időnkint visszatér azon feltevés hangoztatására, hogy a kormány e felhatalmazást csupán avégből szerezte meg a törvényhozástól, hogy az állami és önkormányzati alkalmazottak táborát politikai célzatú nyomás alatt tarthassa és a neki nem tetsző alkalmazottakat a szolgálatból eltávolíthassa. Lényege az érvelésnek: senkit sem szabad *büntetésből* nyugalomba helyezni (1912: LXV. t.-c. 31. §.), még kevésbé lenne tehát szabad politikai nem-tetszésből.

2. Ami e feltevéseket illeti, azok törvényalkotási tekintetektől teljesen alapelküliek. Tekintsünk el az ország jelenlegi szerencsétlen helyzetétől. Tekintsünk el attól a parancsoló szükség-től, mely államháztartásunk egyensúlyának biztosítását s evégből közigazgatásunk, igazságszolgáltatásunk kereteinek szűkítését — ahogy mondani szokás: közigazgatásunk és jogszolgáltatásunk egyszerűsítését —, tehát a személyzeti kiadások apasz-

tását követeli. Tekintsünk el attól is, hogy *minden* létszám-
 apasztás során — az ötletszerűség, avagy épen az antiszelekció
 helyett — a szelekciós elv érvényre juttatása elvi követelmény.
 Tekintsünk el továbbá attól a ténytől is, hogy a vitatott jog-
 szabályok indítványozására törvény (1931: XXVI. t.-c. 4. §.)
 utasította a kormányt.

Ha pusztán *elméletileg* vizsgáljuk a kérdést, meg kell álla-
 pítanunk, hogy a kormányt illető végrehajtó hatalomnak ter-
 mészetes és el sem engedhető része a végrehajtásra (közigazga-
 tásra stb.) kiszemelt szervek és közegek *állandó* felügyelete,
 azok alkalmas voltának *folytonos* szemmel tartása, s ha alkal-
 matlanságuk kitűnik, a végrehajtó szervezetből való kizárása.
 Aki ezt tagadná, annak tagadnia kell a kormány felügyeleti
 és fegyelmi jogát és kötelességét *általában*. Mert mind e jog és
 kötelesség *állandó* folyamánya a közegek kiszemelésére irányuló
 kormányfunkciónak s mint ilyen a végrehajtásra, vagyis a tör-
 vényben rejlő akarat megvalósulására vezető szervezési rend-
 szabály.

Ehhez képest nem is nóvum törvénytárunkban az 1934: I.
 t.-c. 2. §-ában foglalt rendelkezés. Evolúciós árnyalati külön-
 bség állapítható meg ezen rendelkezés és pl. az 1883: XXX. t.-c.
 36. §. utolsó bekezdésében — vagy az 1885: XI. t.-c. 20. §.
 a) pontjában s vele kapcsolatosan az 1891. évi február 4-iki
 minisztertanácsi határozatban —, nemkülönben az 1912: LXV.
 t.-c. 32. §-ában foglalt rendelkezések között. Alapja ugyanis
 mindeme jogszabályoknak az az igazolt feltevés, hogy vannak
 és lehetnek esetek, amikor az alkalmazott szolgálatának ellátá-
 sára képtelennek bizonyul (az 1934. évi törvényünk a meg-
 kívánt kellékek hiánya miatt beállott alkalmatlanságot mond),
 anélkül, hogy *orvosilag* megállapítható testi vagy szellemi fogyat-
 kozás fennforogna. Az ilyen alkalmazottnak a tényleges szol-
 gálat kötelékében való megtartása — nyilvánvalóan — a szol-
 gálatnak csak hátrányára válnék. Tehát már a felhívott régebbi
 jogszabályok is megadták a módot arra, hogy az ily alkalma-
 zott nyugalomba helyezhető vagy végkielégíthető legyen. Árnya-
 lati különbség továbbá a régi és az 1934. évi jogszabályok
 között, hogy a régi jogszabályok a szolgálatképtelenségnek
 mondott alkalmatlanság megállapítását — a különleges esetre

alkalmas különleges eljárási szabályok alkotása nélkül — az alkalmazott *elsőfokú fegyelmi hatóságára* bízta s a határozattal meg nem elégedő alkalmazottnak egyfokú felebbvitelt engedélyeztek a kormányhatósághoz.

Az 1934:1. t.-c. eljárási rendelkezése kétségtelenül előnyösebb az alkalmazottakra, de jobban szolgálja a tárgyi igazság és a közszolgálat érdekeit is. Mert az 1934. évi törvény az «alkalmatlanság» megállapítása céljára, különleges eljárás mellett, háromtagú állandó bizottságokat rendel; az (észrevételezésinek nevezett felebbvitel elbírálását kormányhatóságokonként szervezett ötös állandó bizottságokra ruházza. Az ötös bizottság tagjai idősebb, magasrangú tisztviselőkből regrutálódnak, minden ötös bizottságban helyet foglal a közigazgatási bíróság egy bírója s a tagok külön esküt tesznek a legjobb tudás és lelkiismeret szerint pártatlan eljárásra. Az ily alapon hozott végleges döntésekről a kormány az országgyűlés elé jelentést köteles terjeszteni.

Tagadhatatlan, hogy az «alkalmatlanság» megállapítása következményeként az alkalmazottnak a közszolgálatból végelbánás útján való kizárása az illető közegre rosszat, tehát büntetést is foglal magában, holott nem vétkeességről, hanem valamely «alkalmassági kellék»-nek — talán éppen önhibán kívüli — hiányáról van szó. Tagadhatatlan az is, hogy a bekövetkezett kizárásban rejlő, az alkalmazottat sújtó rossz nincs — és mindenkor nem is lehet — egyenlő arányban azzal a rosszal, amely a közszolgálatra vonatkozólag az alkalmassági kellékhiányban rejlik. Kérdezhető tehát, vajjon a törvény célja összeegyeztethető-e az igazságosság szolgálatával?

A kérdés lényegében véve abban csúcsosodik ki, vajjon az igazságosságnak általában, tehát a köztörvények által való szolgálata önmagáért van-e, avagy az emberek érdekeiért és céljaiért. Erre a tudomány által sokat tárgyalt a kérdésre feleletet adni — egy közbüleső kompromisszum elutasítása mellett — megnyugtató módon nem lehet. E kérdésre választ adni, ismétlem, úgyhogy minden kompromisszumot az igazságosság ideálja és a jogos, helyes emberi érdekek és célok között elutasítunk, már csak ki-ki saját magának tud, világnézete, főleg vallási felfogása szerint. E kérdésben már nincs «tudás», leg-

feljebb hit; a kérdés már az emberi lét legmélyebb rejtelmét érinti.

Az emberek, meghajolva a kompromisszumra utaló kényszer előtt, — a történelem bizonyosága szerint — általában gyakorolják az igazságosságot, de nem önnönmagáért, hanem az egyetemes emberi érdekekért. És ez aligha is sérti az igazságosság szolgálatát, *feltéve*, hogy az érdekeknek nem könnyedén és nem feleslegesen tétetik engedmény. Aki ez ellen zúgolódik, az emberi gyarlóságot és a történelmi igazságot panaszolja.

3. *Kell* tehát, hogy legyenek alkotmányunkban megfelelő eszközök, a végrehajtásra szervezett közegek, mint cselekvő szervek által ellátott közszolgálat helyességének biztosítására.

Ezen eszközök sorába tartoznak: bevezetőleg a végrehajtási és egyéb rendeletek, utasítások stb., vagyis a teendők megkönnyítését célzó *kitanítás*; végső soron pedig a fenyítés (fegyelmi, bünyfenítő eljárás stb.), mint az elkövetett mulasztás vagy más jogellenes cselekvés *megtorlása*. Fennforoghat azonban a cselekvő szervek részéről oly állapot, oly beállítottság (alkalmatlanság), mely bizonyíthatólag zavarólag, sőt esetleg károsan hat ki a szolgálatra. Az állapoton a kitanítás nem segít, de megtorlás alá sem vonható. Ezt az űrt van hivatva kitölteni az 1934:1. t.-c. 2. §-ában, a korábbiakhoz képest tökéletesebben megalkotott, a kivételes elbánás alá vonás elrendelhetésére vonatkozó jogszabály. Nem kívánja ez feleslegessé tenni az elkövetett mulasztások, szabálytalanságok megtorlását, vagyis nem akarja feleslegessé tenni a fegyelmi, a bünyvádi stb. eljárást. Csupán azoknak eltávolíthatását óhajtja — és pedig egyfelől humánusan, vagyis végelbánás alá vonás által, másfelől az egészséges és természetes szelekció érdekében, — akiknél, a konkrét megállapításokból következtethetőleg, kétségtelenül hiányzanak az állással járó feladatok kifogástalan elvégzéséhez szükséges fontos kellékek, vagy azok egyike-másika s akiknél ez okból a szolgálatnak a megkívánt mértékben való ellátása nem tapasztaltatott, sőt — az állandónak joggal tartható adottságokhoz képest — a jövőben sem lesz alaposan várható.

Szükség van ily rendszabályra, mert lehetnek esetek, amikor — ily rendszabály vagy annak alkalmazása hiányában —

egyes szervek, a kitanítás által meg nem közelíthetően, de megtorló eljárásra sem adva elegendő okot, egyszerűen a kinevezés tényében rejlő vis inertiae alapján, esetleg évtizedeken át nem a szolgálat érdekében, sőt esetleg annak kárára működhetnének.

Szerencsés is az új szerkezet, mely kiemeli az eljárást a rendes fegyelmi eljárás sablonjaiból. A hármás és ötös bizottságok nem fegyelmi fórumok, hanem — a szolgálatra való alkalmasság, illetőleg alkalmatlanság szemszögéből — az alkalmazott egész lelki habitusát vizsgálják, természetesen mindig azon tényeken keresztül, melyek az alkalmazott pályafutása alatt felvetődtek, megvizsgáltattak és elbíráltattak. Ezek az — egyébként a közvetlenség és szükséges nyilvánosság elvei szerint — eljáró bizottságok tehát nincsenek kötve az adott környezethez és helyzethez. Lehet, hogy a megállapított hibák adott helyzetben pl. dacból, ellenszenvből, fölényérzetből stb. eredtek csupán s bár talán rászolgáltak a megrovásra, emberileg érthetők. A bizottságok az állandó lelki adottságot vizsgálják, mely mellett az alkalmazott *általában* képes, avagy képtelen szolgálatát rendszeresen, állandóan, visszaesés nélkül jól ellátni. De másfelől a bizottságok megállapításaikat igazolt tényekre kell hogy alapítsák s nem pusztá vélekedésekre. Tehát az illető közeg ellen esetleg lefolytatott fegyelmi stb. eljárások megállapításait is mérlegelésük körébe vonják anélkül, hogy a «non bis in idem» elvét sértenék, vagy egy quasi újrafelvételi eljárás lefolytatása vádjával lennének illethetők.

Éppen mert habitus-vizsgálatról van szó, az eljárás alapjául szolgálhatnak az alkalmazottnak a *hivatalon kívüli* viselkedése vagy esetleg káros szokásai is, feltéve, hogy azok a hivatali állás tekintélyét csorbítják, vagy a megbízhatóság, a szorgalom stb. súlyos, a szolgálatra is károsan kiható csökkenését idézik elő. Aki pl. minden állomáshelyén a közszükségleti cikkeket árusító kereskedők egész soránál eladósodik s adósságait sohasem vagy csak ízetlen sürgetések után fizeti meg; aki állandóan mélyen rangján aluli helyeken és társaságokban forog, erkölcsileg alaposan kifogásolhatóan szórakozik stb. — nyilvánvalóan végkép alássa állása tekintélyét. Vagy aki becsületszóra kölcsönöket vesz fel s azokat nem fizeti vissza; értéktárgyakat, fehérneműt, ruhát, könyveket részletfizetésre komoly szükség

nélkül felvásárol, e cikkeket elzálogosítja s a részleteket nem fizeti; aki állandó pénzhajszája miatt már reggel fáradtan jár hivatalába; látszatra merő szívességből feleslegesen kiterjedten és indokolatlanul melegen érdeklődik és foglalkozik az elébe kerülő felek *mindenféle* ügyes-bajos dolgaival, hivatali teendői elhanyagolása árán, — kétségtelenül nem dicsekedhetik megbízhatósága csorbítatlanságával.

4. Az 1934: I. t.-c. 1. §-a abban a kérdésben, hogy a törvény hatálya alá mely alkalmazottak tartoznak, az általános kör megvonásán túl, nem rendelkezik. Ezt a részletes feladatot a törvényben nyert felhatalmazás alapján kiadott 1934. évi 1610/M. E. sz. rendelet oldja meg, kimondván (pozitíve), hogy a törvény alá a «kinevezett» alkalmazottak esnek s egyben (negatíve), hogy nem tartoznak a törvény hatálya alá az «ideiglenes» alkalmazottak, kivéve, ha megelőzőleg már véglegesen alkalmazva voltak.

Ez a gondosnak látszó rendelkezés nem kimerítő, illetőleg nem ellentmondás-nélküli. A pozitív rendelkezés ugyanis a «kinevezés» momentumára, a negatív pedig az «ideiglenes minőségire látszik a fősúlyt helyezni, pedig ez a két momentum sok esetben megfér egymás mellett. A törvény intenciója nyilván az, hogy a szelekció végrehajtása során a kormányzat részére törvényes alap biztosíttassák azon meg nem felelő alkalmazottak eltávolítására, akik egyébként ezen a jogcímen nem lennének eltávolíthatók. A szolgálat nem kifogástalan ellátásának ténye esetében tehát a most megszabott eljárásra (mint korábban a fegyelmiszerű eljárásra) szükség van a *véglegesen* kinevezett, vagy ilyként tekinthető alkalmazottakkal szemben, de nincs szükség a kinevezett, avagy még ki sem nevezett *ideiglenes* minőségűekkel szemben, mivel azok, törvényeink szerint, bármikor indokolás nélkül is elbocsáthatók.

Ha azonban a kormányzat — a törvény intencióin túl — ez utóbbiak ügyével is foglalkoztatja, nagyobb megnyugvás-szerzés okából, az eljáró szervezetet, ezáltal a szervezet felesleges foglalkoztatása árán csak a lehető teljes anyagi igazságra irányuló komoly törekvéséről tesz tanúságot.

Az «eljárás» elrendelése és lefolytatása nem központosítva, hanem — feltétlenül helyesen — kormányfőhatóságok szerint

s ezeken belül (de már csak az úgynevezett hármas bizottsági fokon) alárendelt hatóságok szerint széttagolva rendeltetett el. A törvénynek tehát az «alátartozás»-ból eredő illetékesség kérdésével is foglalkoznia kellett. Ezt az illetékességi kérdést a törvény kifejezetten csak az «eljárás *elrendelése*» részében szabályozza. Ezen túlmenően, vagyis az «eljárás *lefolytatása*»-ra vonatkozó illetékességi rendelkezések sem a törvényben, sem a végrehajtási utasításban nincsenek. Előfordulhat, hogy az «elrendelés» és a «lefolytatás» időpontjaiban az illető alkalmazottnak *helyi* alátartozási helyzete különböző. (Főhatósági alátartozási eltérés alig tételezhető fel.) Még inkább előfordulhat, hogy az alkalmazottnak az a szolgálati ideje, a melyben a kifogások, illetőleg az azokat kiváltó ténybeli adatok felmerültek, egészben vagy jórésztben más *helyi* hatóság alá tartozó állomáshelyen telt el. A pars maior elve talán azt kíváná, hogy az eljárás lefolytatása is azon helyi hatóságnál alakított hármas bizottság előtt történjék, amely alá az alkalmazott az eljárás tényleges lefolytatásakor tartozik. De nincs ellentétben a törvénnyel, célszerűségi és tárgyi igazságra törekvés okokból pedig felette indokolt, ha a «lefolytatás» azon helyi hatósági hármas bizottság előtt történik, amely hatóság alá tartozó állomáshelyen telt el az alkalmazott szolgálati idejének «kifogásolt» része, vagy legalább annak túlnyomó hányada.

5. Fentiekből következőleg, ebben a jó közszolgálatot és az alkalmazottak táborát lényegesen érintő fontos kérdésben nincs ok nyugtalanságra, jogszabály alkotási tekintetből. Az ismeretett jogszabályok hiányt pótlóan, egyben megnyugvással válhatnak alkotmányunk maradandó részévé, miután bennük, mint láttuk, a tárgyi igazságra és az érdekek és erők egyensúlyára törekvés a lehetőségig érvényesült. Az alkalmazottak is izgalom nélkül fordulhatnak feladataik becsületes, minden erő megfeszítésével végzendő megoldásához. Legfeljebb azok nyugtalanodhatnak, kik maguk is érzik, hogy szolgálatteljesítésük az ideális mérték alatt messze elmaradt. Hátra volna még annak a problémának megvizsgálása, vajjon a kielégítő jogi szabályozás *alkalmazása* során nem jelentkezhetnek oly momentumok, amelyek — idegenül a szabályozás céljától s ellentétesen az elérni kívánt eredményekkel — a reményeket csalódásra fordítani

alkalmasak. Főleg elfogultsági és politikai momentumokra lehet gondolni.

A «megállapítás»-ban az elfogultságnak akár az igazság, akár az alkalmazott, illetőleg a közszolgálat kárára irányuló jelentékenyebb érvényesülhetésétől komolyan tartani nem lehet. Az «eljárás» darabokra törik: a helyi hármass bizottsági eljárásra; a központi ötbizottság előtti eljárásra és a kormányfőhatósági döntésre. A bizottságok összeállítása, működése éppen a pártatlanság biztosítása szemszögéből kimerítően és pontosan szabályozva van. Összeférhetetlenségi, érdekeltiségi kifogás mindkét bizottságban érvényesíthető. Az eljárásban a közvetlenség és a szükséges mérvű nyilvánosság, tanúk, szakértők igénybevétele, bizonyítékok alkalmazása stb., vagyis a védelem szabadsága biztosítva van. Az első fok eljárásában netán károsan érvényesült elfogultság, hiba vagy éppen erőszak az «észrevételek» során feltárható. Másodfokon az ügy egész terjedelmében tárgyalatik; nívumok a fél értesítése és védekezésének lehetővé tétele nélkül a fél terhére figyelembe nem vehetők; tér nyílik a különvéleményre. A határozatokat mindkét fokon indokolni kell.

A gyakorlatban tehát bármely irányú elfogultsággal terhes, pártos határozat létre jövetelétől nincs ok tartani, kivéve, ha az érdekelt fél, a köteles és lehetséges vigyázatosság elhanyagolásával maga nem járul hozzá a való tényállás teljes felderítéséhez. Ezzel a megnyugtató megállapítással nincs ellentétben a legtöbb marasztalt fél szenvedelmes panaszkodása, melynek során — szinte tipikusan — az egész eljárást és annak eredményét ellenségei bosszúja művének igyekszik beállítani, avagy éppen indító okul a megüresedés nyomán való előléptetést tünteti fel. Persze a helyett, hogy feltevéseit az eljárás során bizonyítani törekedett volna.

A bizottságok megállapításait határozat formájában hozzák, melyek a végérvényesen döntő kormányfőhatóság előtt javaslatként szerepelnek. Ez elleni jogorvoslatnak helye nincs, de, ha valamely, az államfő által kinevezett alkalmazottról van szó, az elbánás alá vonást kimondó végérvényes határozat végrehajthatóvá csak az államfőtől kieszközölendő szolgálat alóli felmentéssel válik.

Talán szokatlan, de lehetséges lett volna az a törvényhozási

megoldás is, hogy a bizottsági határozat válik végérvényessé és végrehajthatóvá. Törvényhozásunk bölcs mérséklettel, a fentebb jelzett megoldást választotta, de kötelezte a kormányt, hogy eljárásáról s annak eredményéről az országgyűlés elé 1937. év végéig jelentést terjesszen. A jelentés közelebbi tartalma, a közlendő adatok felsorolása stb. nincs a törvényben előírva. Nem kétséges azonban, hogy a jelentés bekívánása az országgyűlési ellenőrzés céljait szolgálja, nem lehet kétséges tehát, hogy a jelentés az ellenőrzés gyakorolhatását szolgáló adatokat fogja tartalmazni.

A kitűzött célhoz képest nem tartozik már vizsgálódásaink körébe, de messzire is vezetne az a probléma, vajjon a végrehajtható szelekcióban nem érvényesül-e politikai momentum.

Minden ok és adat arra vall, hogy a kormányzat se maga nem kever a közigazgatási szervek ezen szelekciójába politikumot, sem nem engedi, hogy ez más oldalról történhessék. Főleg ama különbözőség miatt, amely a gyakorlati politikának és a közigazgatásnak célja, hivatása között, az állam érdeke szempontjából, fennáll és kell, hogy fennmaradjon. A gyakorlati politika, egészen lapidárisan szólva, mindenkor valami *változtatást* kíván az állami élet irányán, tehát elsősorban alkotmányán. A közigazgatásnak célja és rendeltetése pedig a konkrété meglevő, hatályos alkotmány *gyakorlata*. Az állami életnek — esetleges kezdeti előnyökön túl — mindig csak kárára, és pedig rendszeren az összeomlásig vezető kárára válik a kettőnek összevegyítése, tehát a kormánynak is csak érdeke az ellene való védekezés. Valóságos vagy történelmi felelőssége tekintetéből hogyan is egyeztethetné össze *ezt az* eljárását vagy mulasztását éppen a jelen, tehát az alkotmány *jobb gyakorlatát célzó* eljárással.

Nyilván a törvényhozás elé terjesztendő elébb említett jelentés kapcsán kerül majd e kérdés vizsgálat és megvitatás alá. És ha akkor a tárgyalt szelekciós rendszabályok további fenntartása mellett következik be az állásfoglalás, ami iránt az előadottakhoz képest nem lehet kétség, állásfoglalás fog történni a jelentésadás további fenntartása, vagy elejtése ügyében is.

6. Éppen úgy túlesik már jelen vizsgálódásunk körén annak, az egyébként jogosult kérdésnek tüzetes taglalása, vajjon az 1934- évi szelekciós törvényünknek megfelelő, *állandó* alkalma-

zása felmenti-e a törvényhozást és kormányzatot a probléma további kiművelése alól, vagy — amint e folyóirat érdemes szerkesztője vetette fel — várhatni-e, hogy a törvény végrehajtása meghozza a *társadalom érdekében szükséges* szelekciót?

Erre az aggódó kérdésre csak az lehet a feleletünk, hogy — koránt sem; aminthogy alkotmányunkban máris nem ez a törvény az egyetlen szelekciós rendszabály.¹

Hiszen törvényünk csupán a már közszolgálatban lévők körében biztosítja a szelektálásnak szabályozott, nyugodt alkalmazását. Sőt ezt a feladatot is, mondhatnók, *csak negatív* vonatkozásban: az alkalmatlanok eltávolításával oldja meg. A nyilván kívánatos nagyobb eredményhez, a «megfelelő ember a megfelelő helyre» elv maradéktalan érvényesüléséhez további, illetve más szelektálás is szükséges; további szelektálás a meghagyott alkalmazottak körén belül, főleg a vezetésre alkalmasok kiszemelésére; szelektálás az alkalmaztatásra jelentkezők körében és még ezt is megelőzően, szelektálás az előkészítő oktatásban.

Az utánpótlás teljes biztosítása tehát nagyon is szétágazó művelet. De mégsem lehet kétség, hogy az 1934. évi törvénnyel rendszerezett szelektálás önmagában is kimagasló jelentőségű és amellet minden más szelekciós intézkedésnek mintegy betetőzője, correctivuma.

Önmagában való nagy jelentőségét az adja meg, hogy a közszolgálatban állókkal szemben támasztott mindenkori értelmi és erkölcsi követelmények summájának *alsó határát* érvényesíti. Minél magasabb lesz ez a határvonal, annál emelkedettebben alakul ki a közszolgálati kar átlagos szintje. Másfelől: minden *más* szelekciós rendszer, terjessze ki bár egyaránt figyelmét a képzettség, a szorgalom és egyéb erkölcsi követelmények hármasságában, valójában csak a képzettség területét képes igazában megfogni. Az ezzel egyazon jelentőségű erkölcsi követelmények területén mégis inkább csak tapogatózásra, jóakarató reményekre és feltevésekre van szorítva; nem is szólva arról, hogy minden képesítési vizsga mégis csak leginkább az emlékezés dolga, és hogy a vizsgálaton kielégítőnek talált képzettségre

¹ L. bővebben: Dr. Mártonffy Károly: A közszolgálat utánpótlása.

nem nagyon ritkán, eredményekben szegény gyakorlat következik. Az ily esetekben indokolt és szükséges correctivumot az 1934. évi rendszabály adja. Minden kiválasztás, lényegében véve, a nevelés által biztosítható paedagógiai és erkölcsi követelmények fokozottabb érvényesítése lévén, érthető a túlzás, mely a nevelést mindenestül a kiválasztás alá rendelni s így már az *általános* (az alsó- és középfokú) oktatást is szinte kizárólag a szelektálás szemszögéből kívánja berendezni. Nemzetünk összessége szempontjából és a más nemzetekkel folyó láthatatlan verseny tekintetéből az ily túlzást egyenesen károsnak kell mondani. Minden *általános* nevelésnek és oktatásnak, vagyis minden oly tanulmánynak, melynek közvetlen kapcsolata egyetlen hivatással sincsen, tehát még a főiskolai és a szakoktatásban is jelentkező általános tanulmányoknak, — bár megmérhető eredményeikben szelektálást tüntetnek fel, — más a céljuk. Azok az óriási erőfeszítések és áldozatok, amiket az egyes nemzetek az *általános oktatás* feladatainak megoldására hoznak, azt célozzák a nemzet-egész szempontjából, hogy az erkölcsi és szellemi színvonal valamennyi rétegben, lehető széles terjedelemben emeltessék. Emeltessék pedig az által, hogy felnyitják az értelmet és anyaggal látják el a szellemet. Ehhez képest is választandók meg e tanulmányok tartalma, terjedelme és eszközei.

A különböző *szakoktatások* — saját szakmabeli célkitűzésük mellett — már kifejezett szelektációs célokat szolgálhatnak. Ezzel van adva a jogosultság azokra a megszorító rendszabályokra, amiket a szakoktatás, mint ilyen, terjedelmében, eszközeiben és az általános oktatás önként adódó szelektálási eredményeinek óvatos felhasználásában felállítani szokott.

Itt is szokott, emberileg érthető túlzás jelentkezni, főleg a tartalom felfokozásában. Ha valamikor, hát a mi korunkra áll, hogy nincs egyéb maradandóságunk, mint a változás, a fejlődés. A tartalom keretei növelésének szerelmeseire örökös versenyfutás vár, a szak fejlődése és az oktatás tartalmának növelése között. Egyensúlyt az itt is kötelező józan kiválasztás biztosít, párosítva elmélyedéssel, az alapelvekre, a belső összefüggésre rávillantó éles és mély gondolatokkal. Elkerülve a fizikai lenyűgözés veszedelmeit, ez úton szolgálhatják leginkább a magas intelligencia, a széles látókör, a gyors áttekintő és felfogóképes-

ség, a szellemi rugékonyság ápolását. Végre is minden szakban erre van szükség s távolról sem a már előre kifárasztott elmékre.

Ugyaneme szempontnak kell érvényesülni az alkalmaztatásra jelentkezők kiválogatása céljaira beállított különböző gyakorlatokban, verseny-, vagy szakvizsgákban is. Csak éppen nem lehet — a szorosan vett közszolgálatban sem — megállani a bevezető lépésnél. Ahogy ez már több ágazatnál, többé-kevésbé bátortalanul — kezdeményeztetett is, lehetőséget és kötelezettséget kellene megállapítani a *tovább-képzésre*, esetleg *újabb* gyakorlati vizsgáknak (szigorúan elbírálandó beszámolásoknak) sikeres kiállításától téve függővé a magasabb előhaladást.

Ami végül a vezetésre hivatottak kiszemelésének fontos kérdését illeti, az intézményes rendezést itt-ott nálunk is megkísérelték, a feladat azonban általánosságban rendezve nálunk sincs.

Postulatumként itt a tehetség és képzettség mellett magas erkölcsi és jellembeli tulajdonságok lépnek hangsúlyozottan előtérbe, mint a felelősség tudata, mély erkölcsi komolyság, ingathatlan hűség, az emberekkel bánni tudás, eredetiség, kezdeményező szellem. Ezek pontos lemérésére megbízható mérték intézményesen nem állítható fel. És vannak itt természetes ellentmondások: tetterős, kezdeményező szellemet, általában rugalmasságot hajlandók vagyunk inkább a fiatalabb kortól várni, de ugyanott nélkülöznünk kell a vállalandó felelősséggel arányos óvatosságot és főleg a tapasztalatokban és eredményekben való gazdagságot. Vagy: a kiválogató szerv közelében való huzamosabb tartózkodás felette alkalmas az alapos kiismerésre, de ugyanez vezethet optikai csalódásra is, még ha nem is vesszük teljesen betű szerint a Korán szavait: «az uralkodó, ki valakit hivatalra emel, midőn országában van *még egy más* arra képesebb egyén, vétkezik Isten, vétkezik az állam ellen».

Ügylátszik, mintha ezt a szelekciót, a postulatum leszegezése mellett, mindig is csak discretionarius hatáskörben kellene hagynunk s intézményesen legfeljebb a negatívumokat szabályozni. Pl. a vezető szerepre kiszemelés ténye ne járjon az illetőtől vissza sem vonható előnyökkel, mert ilyenek élvezetének, csalódás esetén is, meghagyása célelles, sőt igazságtalan, — viszont aránytalanul megbélyegző eljárás mellett való vissza-

vétele méltánytalan. Vagy: vezetőket megillető előnyökhöz a kiszemeltek csak eredményes próbálás után, mások semmi módon se jussanak. Főleg pedig: vezető szerepre kiszemelés ne járjon a rangban netáni idősebb, mellőzött kartársak előhaladásának csorbításával, mert ez a mellőzöttek oldalán, emberileg teljesen megérthető elkedvetlenedést, avagy a vezetésre alkalmasság mímelését szüli. Már pedig jó vezetők mellett is szükség van jó munkatársakra, minthogy egyetlen, bármily kiváló vezető tevékenysége nem pótolhatja, elkedvetlenített számos munkatársának buzgóságát.

Mészáros Károly.